

Ghid pentru implementarea in Romania a conceptului inovativ de cluster

Executanti:

- Institutul National de Cercetare Dezvoltare pentru Masini si Instalatii destinate Agriculturii si Industriei Alimentare
- Centru de Inovare si Dezvoltare de Afaceri
- Institutul Roman de Cercetări Economico - Sociale si Sondaje
- SC Economix News sa
- SC Inno Consult SRL

Cuprins:

1. Concepte. Principali Actori. Condiții. Beneficii.

2. Situația la nivel European si Internațional

- Elvetia, Danemarca, Finlanda, Marea Britanie, Croatia, Serbia, Macedonia, Turcia, Israel, Canada, SUA

3. Clustere Inovative de succes di Uniunea Europeana

- Franta, Germania, Suedia
- Concluzii

4. Situatia in Romania

- Potential regional de dezvoltare
- Analiza SWOT regionale
- Initiative
- Proiectul INCLUD – Industrial Cluster Development
- Ghid practic pentru infiintarea clusterelor in Romania
- Cluster mapping-ul pentru Romania
- Proiectul InovCluster

5. Posibilitati de finantare

1. *Strategii si politici de sprijinire a clusterelor in România*
  - 1.1 Cadrul Strategic Național de Referința
  - 1.2 Strategia Naționala de Cercetare, Dezvoltare si Inovare
  - 1.3 Strategia Naționala pentru Dezvoltare Durabila a României
  - 1.4 Strategii de dezvoltare regionala
2. *Programe C-D-I naționale*
  - 2.1 Planul Național de Cercetare, Dezvoltare si Inovare 2007-2013 (PN II)
  - 2.2 Programul Parteneriate in domeniile prioritare
  - 2.3 Programul Inovare
3. *Programe C-D Europene*
  - 3.1 Programul Cadru 7

4. *Fonduri structurale*

4.1 Programul Operațional Sectorial „Crestarea Competitivitatii Economice”
POS CCE

4.2 POR

4.3 POS DRU

4.4 Programe de Cooperare Teritoriala Europeana

6. Principalele etape in crearea unui cluster

- Etapa de pregătire
- Etapa de implementare
- Etapa de dezvoltare

7. Inregistrarea clusterelor pe site-ul „European Cluster Observatory”

8. Concluzii si recomandari

1. Concepte. Principali Actori. Condiții. Beneficii.

Profesorul Michael Porter, cel al cărui se datorează popularizarea termenului de cluster, definește clusterul ca „o concentrare geografică de companii și instituții interconectate într-un anumit domeniu”. Succesul economic depinde de interacțiunea următorilor factori:

- Disponibilitatea resurselor
- Accesul la informație
- Strategiile fiecărei companii în parte
- Presiunea asupra companiilor de a inova și a investi

Elementul comun îl reprezintă proximitatea geografică a entităților din cadrul unui cluster, proximitatea tehnologică, complementaritatea cu privire la forța de muncă, complementaritatea cu privire la clienți și proximitatea socială.

Actori:

- Universitățile, institutele de cercetare, centre de formare profesională care reprezintă oferta de produse, procese și servicii inovative
- Industria, în special IMM-urile care reprezintă cererea de inovare
- Autoritățile cu competență în facilitarea proceselor inovative

Conceptul „cluster inovativ” are următoarele **dimensiuni**:

- Relațiile furnizor-client, bazate pe teoria economică neo-clasică
- Influența orașelor, în calitate de **poli de creștere**
- Influența instituțiilor de cercetare și a universităților, în calitate de **poli de excelență**
- Relațiile complexe între diverși actori implicați

Condiții pentru un cluster inovativ de succes:

- Încredere între membrii
- Participare voluntară
- Existența unei „mase critice”
- Strategii de dezvoltare comună
- Asigurarea independenței pentru fiecare membru
- Cooperare dinamică și deschisă
- Participanții rămân concurenți din toate punctele de vedere
- Managementul este asigurat de structuri clar definite
- Beneficii clare pentru toți membrii

Beneficii:

- Creșterea competitivității și a ratei de ocupare a forței de muncă prin interconectarea de oameni, abilitați, cunoștințe și competențe
- Creșterea eficienței
- Stimularea inovării
- Reducerea constrângerii pentru IMM-uri din partea marilor companii
- Creșterea șanselor pentru internaționalizarea IMM-urilor
- Șanse de succes pentru start-up-uri și spin-off-uri

- Asigurarea capacitatii de a influenta profilurile de invatamant pentru a corespunde cerințelor companiei de resurse umane calificate

2. Situația la nivel European si Internațional

- Elvetia, Danemarca, Finlanda, Marea Britanie, Croatia, Serbia, Macedonia, Turcia, Israel, Canada, SUA

Elvetia:

- dezvoltarea clusterelor este sustinuta prin programe specifice la nivel regionale
- unul dintre cele mai importante clusteres im domeniul biotehnologiilor

Danemarca:

- clusteres in domeniile: TIC, industria alimentara, bioenergie, industria lemnului si a mobilei
- program de sustinere a clusterelor inovative – Centre regionale de tehnologii – CRT - 10 mil euro de la 2 la 4 ani, cofinantare 40 % din partea companiilor si autoritatilor publice

Finlanda:

- politica „centrelor de expertiza” OSKE implementata de Ministerul Economiei si Ministerul Muncii - 577 mil euro

Marea Britanie:

- politica – „Clusters Policy Steering Group”
- cluster: „Silicon Fen, Cambridge”, primele locuri de stabilire a centrelor R&D in Europa ale companiilor multinaționale

Croatia:

- clusteres in domeniul lemnului si mobilei, textilelor, industriei navale, pescuitului, prelucrării uleiului de masline, produselor bio.
- Sustinute prin Programul National de Reforma al Croatiei si finantat de catre Ministerul Economiei, Muncii si Antreprenoriatului din fonduri naționale
- Croatia organizeaza in jur de 40 de evenimente legate de clusteres si politici de cluster

Serbia

- Suma de sustinere a clusterelor este de 320 mii Euro
- Exista un numar de 14 clusteres

Macedonia:

- Textile, vin, turism, carene de miel, branza de oaie, lemn si mobila

Turcia:

- Proiect twinning cu Slovenia – 150 de masuri de sustinere a clusterelor in cadrul a 4 programe

Israel:

- Clusterul Silicon Wadi din Tel Aviv, constituie un pol de excelență mondială în domeniul Tehnologiei Informației și a Comunicației – s-a realizat prin investiții guvernamentale masive în CD

Canada:

- Politica „Avantajul economic” a susținut crearea a 11 clustere – 118 mil dolari pe o perioadă de trei ani

SUA:

- Feser – industrie textilă, industria tehnologică

3. Clustere Inovative de succes din Uniunea Europeană

- Există clustere de „top level” cu impact asupra nivelului de competitivitate al țării respective. Aceste clustere sunt susținute național pentru a atinge gradul de excelență internațională.
- O a doua categorie sunt clusterelor regionale a căror importanță nu depășește granițele regiunii finanțate la nivel regional. Ele au însă potențialul să fie up-gradate la rangul de clustere top level
- Finanțarea clusterelor se face atât din resurse din bugetul național, din resurse regionale și din resurse private, cât și fondurile structurale puse la dispoziție de UE

4. Situația în România

Analiza SWOT pe regiuni:

Regiunea Vest – Puncte tari:

- 1) Dezvoltarea puternică a sectorului privat în comerț și servicii
- 2) Industria prelucrătoare, construcții
- 3) Materii prime variate: hidrocarburi lichide și gazoase, minereuri metalifere, zăcăminte de carbuni, materiale de construcții, păduri.
- 4) Institutii de cercetare și universități puternice
- 5) Două aeroporturi internaționale
- 6) Turism de afaceri și de tranzit dezvoltat
- 7) Zone alpine ideale pentru turism de vară și de iarnă
- 8) Stațiuni balneo - climatice
- 9) Rezervații în zone protejate
- 10) Grad ridicat de urbanizare
- 11) Număr mare de investitori străini (11,3 %, locul II din 8 regiuni)

Oportunități:

- 1) Noi locuri de muncă, în special în servicii și deservirea marilor investiții
- 2) Implicarea marilor investitori străini în activități de inovare și transfer tehnologic
- 3) Creșterea „apetitului” pentru credite și investiții în producție și servicii datorită macrostabilizării economice și scăderii inflației
- 4) Specializarea parcurilor industriale pe domenii de activitate în funcție de specificul și potențialul zonei

- 5) Valorificarea zonei libere Arad-Curtici
- 6) Dezvoltarea aeroportului Timisoara ca centru intermodal dar si a celui de la Arad
- 7) Imediata vecinitate cu UE
- 8) Cresterea numarului de investitori in Caras Severin si Hunedoara ca urmare a fenomenului de migrare a acestora dinspre polii Arad si Timisoara catre alte regiuni
- 9) Oportunitati de afaceri in zonele defavorizate
- 10) **Existenta in judetul Arad a parcului industrial Automotivest care este o inițiativa de cluster din sectorul automotive care apartine ADR Vest**
- 11) Existenta in Timisoara a Centrului Regional de Inovare si Transfer Tehnologic Tehimpuls

Indicatori de performanta a unui cluster:

- Performanta clusterului
- Nivele de investiții si creștere
- Eficienta si productivitate
- Resurse umane
- Profitabilitate
- Valoarea adăugata a clusterului la formarea PIB
- Ponderea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare in total costuri (%)

In contextul integrării României in UE, Ministerul Economiei, prin Directia Generala Politica Industrială si Competitivitate, colaboreaza cu GTZ la :

- Implementarea noilor concepte europene de politica industrială cum ar fi „ Clusterul/polul de competitivitate si politicile de cluster in vederea creșterii competitivitatii si inovării”
- Realizarea unei „harti” a clusterelor romanesti, in cadrul unui exercitiu de „cluster mapping” care se desfasoara in perioada noiembrie 2009- februarie 2010

Proiectul **INCLUD** – Industrial Cluster Development, realizat in cadrul programului INTERREG III B CADSES a fost realizat in perioada 2002-2004 de catre un consortiu coordonat de Regiunea Lombardia. Clustereser potientiale identificate:

- Nord - Est – textile
- Centru – Prelucrarea lemnului, Constructii, Produse metalice din otel
- Vest – Textil, Software
- Nord - Vest – Software
- Bucuresti – Ilfov – Software

Proiectul **InovCluster** „Dezvoltarea conceptului de pol tehnologic in plan regional si a clusterelor din rețelele regionale, suport al creșterii competitivitatii operatorilor economici din industria construcțiilor de mașini”, are ca obiective:

- Stimularea companiilor pentru proiecte cu suport tehnico-economic regional
- Analiza clusterelor din UE au ca suport poli tehnologici regionali
- Identificarea si evaluarea potentialului regional pentru prelucrarea resurselor locale
- Crearea de instrumente pentru stimularea proiectelor de dezvoltare a companiilor

<http://www.fabricadebani.ro/targuri.aspx?sid=153>

Obiectiv1: Clustere identificate pe perioada proiectului:

- *Sud-Est* : Constructii si reparatii de nave; energie; industria alimentara; platforma logistica; petrochimie; sticlărie; turism; textile; viticultura
- *Sud Muntenia*: automotive; industria prelucratoare a carni si laptelui; lemn si mobila; pomicultura; viticultura
- *Sud Vest Oltenia*: automotive; chimie si biotehnologii; energie regenerabila; TIC; textile
- *Vest*: agricultura; constructii; industrie alimentara; textile; TIC
- *Nord-Vest*: lemn; mase plastice; radiatoare de caldura; tehnologii de mediu
- *Centru*: agricultura; constructii; energie regenerabila; industria alimentara; managementul deseurilor

Obiectiv 2 - Identificarea si evaluarea potentialului regional pentru prelucrarea resurselor locale

- *Nord-Est*: Textile
- *Sud-Est* : Constructii si reparatii de nave; turism;
- *Sud Muntenia*: automotive; agricultura; constructii; nuclear; petrochimie
- *Sud Vest Oltenia*: chimie si petrochimie
- *Vest*: automotive; constructii; materiale de constructii;
- *Nord-Vest*: lemn; mase plastice;
- *Centru*: lemn si mobila; turism

Obiectiv3 - Crearea de instrumente pentru stimularea proiectelor de dezvoltare a companiilor

<http://www.fabricadebani.ro/list.aspx?sid=168>

5. Posibilitati de finantare

2. Strategii si politici de sprijinire a clusterelor in România

1.1 Cadrul Strategic Național de Referință

- Se va imbunatati procesul de punere in practica a rezultatelor activitatii de cercetare si dezvoltare la oportunitatile de piata, precum si accesul la finantare TIC
- IMM-uri vor beneficia de ajutoare pentru investitii si vor fi sprijinite prin servicii de consiliere pentru afaceri de calitate

1.2 Strategia Naționala de Cercetare, Dezvoltare si Inovare 2007-2013

Obiective:

- **crearea de cunostinte** prin obținerea unor rezultate stiintifice si tehnologice de vârf , dezvoltarea unor poli de excelenta
- **creșterea competitivitatii economiei romanești** prin promovarea inovării, accelerarea transferului tehnologic, stimularea parteneriatelor cu firme din sectoarele de producție, crearea de centre de competenta si de platforme tehnologice

- **9 domenii prioritare:** Tehnologia Informatiei si Comunicatiei; Energie; Mediu; Sanatate; Agricultura; siguranta si securitate alimentara; Biotehnologii; Materiale; procese si produse inovative; Cercetare socio-economica si umanista
- <http://www.fonduri-ue.ro/upload/118786170647.pdf>
- http://www.mct.ro/img/files_up/1188314177strategia%20ro.pdf

1.3 Strategia Naționala pentru Dezvoltare Durabila a României

Obiective:

- 2013- incorporarea organica a principiilor si practicilor dezvoltarii durabile in ansamblul programelor si politicilor publice ale Romaniei ca stat membru UE
- 2020 – atingerea nivelului mediu actual al ariilor UE la principali indicatori ai dezvoltării durabile
- 2030 – apropierea semnificativa a Romaniei de nivelul mediu din acel an al ariilor membre ale UE din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile

2. Programe C-D-I naționale

2.1 Planul Național de Cercetare, Dezvoltare si Inovare 2007-2013 (PN II) – se refera la cresterea competitivitatii economiei romanesti prin inovare

Componente:

- Resurse umane
- Dezvoltarea infrastructurii de cercetare
- Obtinerea unor rezultate stiintifice de varf
- Parteneriate in domeniile prioritare
- Inovare/sustinerea proiectelor de cercetare pre-competitiva si competitiva conduse de agenti economici

2.2 Programul Parteneriate in domeniile prioritare

- Sunt finantate proiecte aferente tematicii de cercetare : Mecanisme colaborative specifice retelelor de firme si clusterelor

2.3 Programul Inovare

- Servicii pentru inovare – se adreseaza unitatilor CDI care pot dezvolta actiuni in vederea sustinerii activitatilor inovative ale IMM-urilor, actiuni pentru clustere si retele inovative de IMM-uri
- Cooperare europeana – se adreseaza agentilor economici, persoane juridice romane, interesati sa dezvolte proiecte in cadrul initiativei EUREKA

Activitati eligibile:

- Activitati de cercetare industriala si dezvoltare experimentală
- Elaborarea de studii de fezabilitate
- Protejarea drepturilor de proprietate intelectuala
- Procurarea de servicii suport si de consultanta pentru inovare

Durata proiectelor: maxim 36 de luni de la data incheierii contractului de finantare

Finantare: maxim 50% din valoarea partii romanesti din proiect dar nu mai mult de 500.000 lei

<http://inovare.amcsit.ro/2008/m1/main/index.php>

3. *Programe C-D Europene*

3.1 Programul Cadru 7

- Cooperare între clustere – 126 mil euro

4. *Fonduri structurale*

4.1 Programul Operațional Sectorial „Crestarea Competitivității Economice” POS CCE

- Axa 1 – Un sistem de producție inovativ și eco-eficient
- Axa 2 – Cercetare, Dezvoltare Tehnologică și Inovare pentru competitivitate (poli de excelență)

4.2 POR

- Axa 1 – poli urbani de creștere
- Axa 4 – Sprijinirea mediului de afaceri regional și local

4.3 POS DRU

- Axa 1 – Educație și formare profesională în sprijinul creșterii economice și dezvoltării societății bazată pe cunoaștere
- Axa 3 – Creșterea adaptabilității lucrătorilor și a întreprinderilor
- Axa 6 – Promovarea incluziunii sociale

4.4 Programe de Cooperare Teritorială Europeană

- INTERREG IV C

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/101-INTERREG%20IVC.pdf

- URBACT II

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/10-URBACT%20II.pdf

- Program Transfrontalier România – Bulgaria

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/5-RO-BG.pdf

- Program Transfrontalier România – Serbia

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/6-RO-SE.pdf

- Program Transfrontalier România - Ucraina –R. Moldova

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/7-RO-UA-MD.pdf

- Program Ungaria – România

http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/2-HU-RO.pdf

- Program transnational Sud Estul Europei
http://www.mdrl.ro/documente/coop_teritoriala/pachet_informativ_cte/8-SEE.pdf

8. Concluzii si recomandari

- Este necesara o Strategie nationala in domeniul clusterelor in Romania si un plan de actiune
- Este necesara realizarea infrastructurii specifice clusterelor, finantare prin POR